

SKÖTSELPLAN FÖR

**NATURRESERVATET
HAMMARSEBO BRANDFÄLT**

HÖGSBY KOMMUN, KALMAR LÄN

NATURVÅRDSFÖRVALTARE: LÄNSSTYRELSEN

REVIDERAD SKÖTSELPLAN NATURRESERVATET HAMMARSEBO BRANDFÄLT

1. Syfte

Syftet med naturreservatet är att, för den vetenskapliga forskningen, bevara ett representativt skogsavsnitt för fri utveckling efter den stora skogsbranden i augusti-september 1983. Syftet med forskningen är främst att studera den naturliga förnygringen av skog, växt- och djurlivets spontana återinvandring och utveckling samt något om de markkemiska processerna. Vidare syftar forskningen till att skapa bättre kunskaper om dels nu hotade, brandgynnade växt och djurarter, dels skogsskyddsaspekterna på bränd skog.

2. Beskrivning av objektet

2.1 Administrativa data

Naturreservatet Hammarsebo brandfält är på 65 ha och omfattar del av fastigheten Hammarsbo 1:1 i Oskarshamns kommun. Sveaskog är markägare och Länsstyrelsen markförvaltare. Området har bilvägar in från tre håll. Huvudsaklig tillfart är från norr.

2.2 Biologiska intresseaspekter

En brand drog fram i området under några veckor i augusti- september 1983. Branden sträckte sig med smärre avbrott från Hammarsjön och västerut till ca 1 km väster Bohults by; en sträcka på i stort sett 1 mil. Totalt kom ca 650 ha skogsmark med såväl uppvuxen skog som planteringar och hyggen att omfattas av branden. Ungefär 440 ha berörde statens skogar. Branden, som till största delen får karaktäriseras som markbrand, medförde att stora skogsbestånd efter branden stod kvar och måste avverkas. Toppbrand förekom mest i unga skogsbestånd. Brandinflytandet har varit stort i detta område långt tillbaka i tiden. Detta bekräftas av en översiktlig undersökning av torvstratigrafier i området efter branden. I en torvpacke av 2 meters mäktighet i en mindre mosse i området kunde närmare 150 brandhorisonter urskiljas. Detta indikerar en fortlöpande hög brandfrekvens över årtusendena. Reservatsområdet har tidigare berörts av två, dokumenterade bränder; 1868 och 1947.

Under de första åren efter branden rådde hög aktivitet i området med nykolonisation av både kärlväxter, kryptogamer, insekter och andra djur. Ett exempel på plantetablering: På brandfältet räknades tallplantetableringen till 120 plantor/m² (1,2 miljoner/ha) medan en etablering i sluten tallskog är 1-2 plantor/m².

Naturligt brandpåverkade skogar räknas idag till en av vårt lands mest hotade naturtyper. Ett mycket stort antal arter är helt eller delvis beroende av att skogen brinner med mer eller mindre jämna mellanrum. Det är främst inom insektsfaunan

2003-11-14

511-9632-03

och bland kärlväxter som man hittar dessa specialiserade arter. Efter branden i Hammarsebo gjordes ett antal vetenskapliga undersökningar av insekters och kärlväxters återkolonisering av det brända området. Exempelvis fann man 240 skalbaggsarter som lever på död ved, vilket är nära 30 % av landets artstock beroende av detta substrat. Ett flertal sällsynta och hotade arter upptäcktes också vid dessa inventeringar. Bland kärlväxter kan nämnas att de två kanske främsta representanterna för extrem fröbanksstrategi, svedjenäva *Geranium bohemicum* och brandnäva *Geranium lanuginosum* blommade rikligt i Hammarsebo året efter branden. De blommade även året därpå, och då gjordes även det hittills enda fyndet i det fria av ybrid mellan dessa båda arter. Andra arter som kom som pionjärer var jordlöpararterna *Pterostichus quadrioveolatus* och *Agonum quadripunctatum* samt trädlärka *Lullula arborea*, trädpiplärka *Anthus trivialis* och stenskvätta *Oenanthe oenanthe*.

Idag, 18 år efter branden har successionen gått in i en annan fas. Nästan all den brända, kvarstående skogen från 1983 har dött och fallit. Nu pågår framförallt en konkurrens mellan de olika trädarterna som tagit marken i besittning och utkonkurrerat många av pionjärarterna i fältskiktet.

Indelning i olika naturtyper, såsom det såg ut före branden 1983, återfinns i bilaga 1. Det är också den naturtypsindelning som är mest relevant för områdets skötsel. I dagsläget är det mesta av skogen i igenväxningssuccession.

2.3 Intressen för allmänheten

Området är relativt lätt att nå för allmänheten men tillgängligheten utanför vägarna är starkt begränsad pga den täta, uppväxande skogen. Området har därför endast ett begränsat intresse som rekreatjonsområde för allmänheten.

3. Åtgärder i skötselområden

3.1 Skötselområde 1 Hela reservatet utgörs av ett skötselområde (68 ha)

Beskrivning: Skötselområdet utgörs idag av en 18-årig, tät blandskog i tidig succession efter brand. Trädsammansättningen består av vårt/glasbjörk, asp, ek, tall och gran. Överståndare av tall. Rik förekomst av död ved i form av både lågor och torrakor.

I vissa delar, där elden endast gått fram lindrigt finns drygt 100-årig granskog kvar med hög andel död ved i alla former. Andra delar av tallhedskog med inslag av senvuxna ekar skonades också och bär idag svaga brandljud och skador på enskilda grenar. Inom området finns också mindre kärr- och mossepartier vars torvlager helt eller delvis förstördes vid branden.

Kvalitetsmål: Regelrätta kvalitetsmål enligt art- och habitatdirektivet är inte möjliga i detta fall. Målet är att långsiktigt studera successionsförloppet i en uppväxande naturskog (*Västlig taiga 9010*) med naturlig branddynamik.

2003-11-04

511-9632-03

Skötsel mål: Från brandsuccession uppvuxen, naturskog som tillåts ha naturlig branddynamik.

Åtgärder: Inga åtgärder. Målet ska uppnås genom fri utveckling. Träd som fallit eller hotar falla ned över väg, stängsel eller ledning får dock upparbetas. Veden skall flyttas tillbaka och lämnas i skötselområdet.

4. Bränder och brandbekämpning

Brand är ett naturligt inslag i utvecklingen av en naturskog. Om spontan brand skulle uppstå är det därför ur forsknings- och naturvårdssynpunkt önskvärt att branden tillåts följa sitt naturliga förlopp inom området. Brandbekämpningen bör i första hand inriktas på att förhindra spridning till omgivande mark. Om brandbekämpning blir nödvändig skall den i möjligaste mån begränsas till reservatets yttre delar och göras med så skonsamma metoder som möjligt. Säkerhetsmässiga aspekter avgör dock om branden måste släckas omedelbart. Det brända området skall efter släckningen lämnas för fri utveckling. Aktivt arbete med naturvårdsbränning och hyggesbränning i området kring reservatet är önskvärt.

5. Jakt

Inom reservatet är det förbjudet att jaga. Det är inte heller tillåtet att upplåta området för jakt – skydds jakt undantagen.

6. Friluftsliv och turism

Information om området och gällande reservatsföreskrifter ska finnas på informationstavla vid infarten norrifrån, från Hällsjöarna, till reservatet. Om resurser finns iordningställs även informationsplatser vid övriga två infarter. Med hänsyn till områdets karaktär av forskningsobjekt behöver inga anordningar för allmänheten iordningställas. Området är svårframkomligt pga tät vegetation.

7. Tillsyn, dokumentation och uppföljning

7.1 Årlig dokumentation av skötselåtgärder

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera var och när åtgärder utförts, vem som utfört åtgärderna, kostnad samt finansiering.

2003-11-14

511-9632-03

7.2 Biologisk dokumentation och inventeringar

Fotodokumentation finns från 1983, 1984, 1991 samt 2002.

Fortsatt dokumentation av området vart tionde år dels genom fotodokumentation, dels genom inventeringar av koloniserande arter. Tyngdpunkt bör ligga på kärlväxter och insekter, främst vedskalbaggar. Även fågelfaunan är av intresse. Detta för att skapa ett unikt kunskapsunderlag för brandsuccession i sydsvensk skog.

Ett antal olika vetenskapliga undersökningar har utförts sedan branden; 1984, 1985 och 1986 gjordes ornitologiska inventeringar, 1984 till 1989 gjordes fällfångst av insekter av SLU årligen. Insektsinsamling och fältarbete i provytor har gjorts på årsbasis av Linköpings universitet. 1993 gjordes studier på självsådda tallplantor för ett examensarbete vid Södra Skogsinstitutet, Värnamo.

7.3 Uppföljning av skötsel- och kvalitetsmål

I detta naturreservat är själva uppföljningen det egentliga skötsel- och kvalitetsmålet. Det krävs en långsiktig uppföljning framför allt av de arter som utnyttjar de olika successionsstadierna. Om intresse finns från forskningshåll är det önskvärt med ett övervakningsprogram över vilka trädslag som dominerar i olika faser av successionen – ”lövbränneeffekt”, samt vilka organismer som följer efter. Här bör man lägga tyngdpunkt på ved- och marklevande skalbaggar. Övervakningen bör vara långsiktig och regelbunden och, om möjligt, med de metoder som användes vid de första undersökningarna så att en jämförbar dokumentationsserie skapas.

Ärendets beredning

Förslaget till reviderad skötselplan har tagits fram av Länsstyrelsens Naturskyddsfunktion. Förslaget har skickats på remiss till berörda markägare, myndigheter och intresseorganisationer. Av dessa har Oskarshamns kommunledningskontor, Miljö och hälsoskyddsnämnden i Oskarshamn samt Sveaskog tillstyrkt förslaget. Institutionen för Biologi och Miljövetenskap vid Högskolan i Kalmar, Byggnadsnämnden i Oskarshamn och Vägverket har anmält ingen erinran. Förslag till justeringar från Smålands flora, från Döderhults Naturskyddsförening och från Sveaskog har medfört justeringar i skötselplanen. Uppkomna frågeställningar från Institutionen för Biologi och Miljövetenskap samt Sveaskog som inte dirket påverkar skötselplanen förtydligas direkt till respektive part. Övriga har valt att avstå från att yttra sig.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos Regeringen, miljödepartementet, se bilaga 4.

2003-11-04

511-9632-03

Underskrifter

Beslut i detta ärende har fattats av Åsa Johansson, funktionsansvarig vid Naturskyddsfunktionen. Vid den slutliga handläggningen av ärendet har även företrädare för kulturmiljöfunktionen, planfunktionen, rättsenheten samt Daniel Cluer deltagit, den sistnämnde föredragande.

Beslutande

Föredragande

Bilagor

1. Sammanställning av förekomst av vegetaionstyper enligt Natura 2000 samt Vegetationstyper i Norden.
2. Skötselplanekarta
3. Ortofoto 1994-96
4. Hur man överklagar

2003-11-14

511-9632-03

BILAGA 1

Naturtyper enligt
EU:s art- och
habitatdirektivs
indelning, 1982:

Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn 7140	2,1 ha
Västlig taiga 9010	51 ha
Skogbevuxen myr 91D0	12 ha

Vegetationstyper
enligt Nordiska
Ministerrådets
indelning (ViN), 1982:

Tallskog av lav-typ <i>Pinus sylvestris</i> - <i>Cladina ssp.</i> - typ 2111	5,1 ha
Tallskog av lingonris-typ <i>Pinus sylvestris</i> - <i>Vaccinium vitis-idaea</i> -typ 2114	40,8 ha
Blandskog av ris-gräs-typ <i>Pinus sylvestris</i> - <i>Picea abies</i> - <i>Betula spp.</i> - <i>Quercus robur</i> - <i>Calluna vulgaris</i> - <i>Deschampsia flexuosa</i> - typ 2312	5,1 ha
Sumptallskog av ristyp <i>Pinus sylvestris</i> - <i>Vaccinium uliginosum</i> -typ 2113	12 ha
Tallmosse av skvattramtyp <i>Pinus sylvestris</i> - <i>Ledum palustre</i> -typ 3112	2,1 ha

LÄNSSTYRELSEN
KALMAR LÄN

BESLUT

8 (10)

2003-11-14

511-9632-03

teillanfiåen

Nerfiåen

Bilaga 2
Skötselplanekarta

NATURRESERVATET HAMMARSEBO BRANDFÄLT

Tillhör länsstyrelsens beslut
dnr 521-

Skala 1:10 000

Flåskogen

Lilla Hällesjön

Svartgölen

Svartkärrret

Venarna

Lort-
an

Informationsskylt

Röviken

Röviksmossen

Masteträdsmo:

Hammarsebo brandfälts
naturreservat

Bohult

BOHULT

1:1

Riskärsmossen

NORRA SKÅRSHULT

1:3 1:4

BOHULT

1:1

1:3 1:4
6 6

1:13
3

1:14
6

Charlottenlund

1:3 1:4
4 4

Hagalund

1:13
4

1:14
3

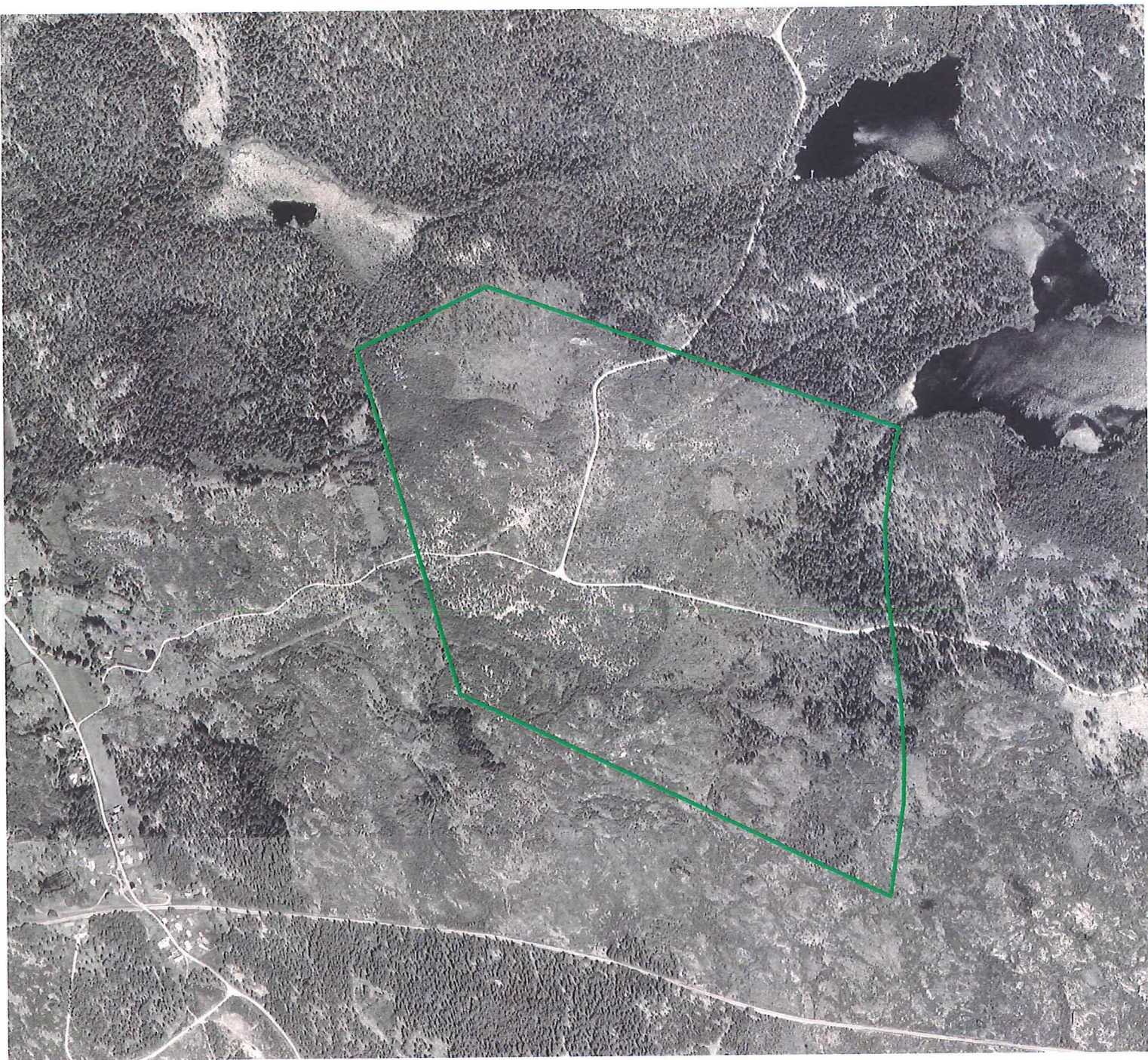

Bilaga 3
Ortofoto (94-96)

**NATURRESERVATET
HAMMARSEBO BRANDFÄLT**

Tillhör länsstyrelsens beslut
dnr 521-

Skala 1:10 000

HUR MAN ÖVERKLAGAR HOS REGERINGEN

Om Ni är missnöjd med länsstyrelsens beslut kan Ni överklaga detta hos regeringen. Det gör Ni genom en skrivelse till regeringen, miljödepartementet, men Ni ska lämna/skicka skrivelsen till länsstyrelsen i Kalmar län.

Tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarienummer).

Tala om varför Ni anser att beslutet ska ändras och vilken ändring Ni vill ha. Skicka även med sådant som Ni anser har betydelse för ärendet.

Länsstyrelsen måste ha fått Er skrivelse inom tre veckor från den dag då Ni fick del av beslutet, annars kan Ert överklagande inte tas upp till prövning.

Underteckna skrivelsen och uppge namn, personnummer, postadress och telefonnummer. Om Ni anlitar ombud kan istället ombudet underteckna skrivelsen.

Observera att Er skrivelse ska lämnas/skickas till Länsstyrelsen, Malmbrogatan 6, 391 86 Kalmar.

Naturreservatet Hammarsebo brandfält

Kompletterande information om områdets kulturhistoria

Inom reservatet finns idag inga registrerade fornlämningar. De kulturhistoriska värdena som kan kopplas till området utgörs därför främst av eventuella spår som ännu kan finnas kvar efter äldre tiders markanvändning. Några äldre kartor över området har inte kunnat hittas men så sent som på 1940-talet var stora delar av de gamla mossmarkerna väster om reservatet uppodlade. Det är troligt att tänka sig att både dessa våtmarker och andra våtare delar av området tidigare haft betydelse som slåttermarker för de närliggande byarna.

Enligt de biologiska intresseaspekterna i beslutet har brandinflytandet varit stort i området i äldre tider. Det är inte omöjligt att tänka sig att den höga frekvens med brandhorisonter som noterats i torvlagren till stor del kan vara ett resultat av ett medvetet svedjande i området med syfte att bland annat skaffa sig ny odlingsbar mark. Svedjebruket ökade i vår del av landet från 1500-talet i samband med granens spridning allt längre söderut. Näringen i granskogsmarker var ofta hårdare bunden i den sura jord som där rådde. Först genom eld kunde näringen därför frigöras så pass att det lämpade sig för odling. I våra trakter, där boskapsskötsel var den dominerande näringen, var syftet nog främst att skapa en tätare grässvål med bättre bete för djuren som gick i de skogliga utmarkerna.

Något svedjebruk har knappast bedrivits inom reservatet sedan 1800-talet. De bränder som drabbat området under 1900-talet har troligtvis uppkommit genom en kombination av torra somrar och gnistbildning från den närliggande järnvägen. Ett förhållande som visserligen kan uppstå igen, men eftersom järnvägen inte passerar genom reservatet kommer därför enbart spontana bränder att drabba området i framtiden.

Mot bakgrund av att ett stort antal av de senaste århundradenas bränder i området antagligen varit medvetet anlagda med betydligt kortare intervaller än vad som naturligt uppkommer, kan det verka lite motsägelsefullt att området numera lämnats till fri utveckling. Arter som svedje- och brandnäva kan bevisligen lagras i fröbankar under långa perioder för att aktiveras då området drabbas av brand. Det är dock rimligt att tänka sig att dessa arter, men även annan flora och fauna som är beroende av brand, har gynnats särskilt av att området varit utsatt för mer regelbundna bränningar än vad som nu är naturligt förekommande. Deras rikliga återkommande vid nya bränder är därför troligen en effekt av äldre tiders återkommande bränning i området.

Av kulturhistoriska skäl ser vi därför det som angeläget att det i skötselåtgärderna för reservatet står med att det skall finnas möjlighet till aktiv bränning i vissa delar av området med avsikt att bibehålla den kontinuitet av bränder som regelbundet förekommit här. Med hänsyn till reservatets vetenskapliga syfte borde det vara särskilt angeläget att undersöka hur tät frekvensen varit mellan olika bränder, det vill säga göra ett försök att datera hur lång period som förflutit mellan de olika brandhorisonterna som finns kvar i torvlagren. Att bränder förekom oftare förr kan givetvis ha en naturlig förklaring, men eftersom svedjebruket hade en betydande roll i det gamla självhushållet är det rimligt att anta att den höga frekvens av återkommande bränder i området delvis är ett resultat av mänsklig påverkan. Det bör även vara av vetenskapligt intresse att se vilka arter som gynnas respektive missgynnas av regelbundet återkommande bränning i jämförelse med avbränningar med längre intervall.

I skyltningen för reservatet bör det även stå med något om svedjebrukets betydelse och utbredning i våra bygder samt på vilket sätt det påverkat de biologiska värdena.